
TENDINȚELE ACTUALE DIN PSIHOLOGIA RUSĂ

Evoluția psihologiei ruse poate fi structurată pe 3 etape. Prima este caracterizată mai degrabă de predominanța psihologiei școlare și experimentale, desigur au existat interese și pe alte domenii, în toate etapele evoluției acesteia.

În această etapă, se poate spune că a devenit conștientizată necesitatea abordării problemelor din punct de vedere psihologic dar la un nivel practic, această orientare observându-se în special în domeniul psihologiei școlare. Psihologi ruși ca A.A. Smirnov, V.N. Kolbanovschii, B.G. Ananiev, Dobrânin, A.R. Luria, A.N. Leontiev, K.N. Kornilov, etc. au pus problema statutului psihologiei ca știință, evidențiind importanța psihologiei practice și experimentale. În etapele ulterioare s-a observat o extindere a intereselor și asupra altor domenii ale psihologiei (Stepanova M.A., 2005). În etapa a II-a, psihologia rusă a fost caracterizată de cercetări și analize teoretice profunde în domeniile psihologiei școlare și cea a dezvoltării, dar cu nuanțe mai practice decât în perioada anterioară (Stepanova M.A., 2005).

În ceea ce privește a treia etapă, aceasta se extinde și în prezent. Ceea ce o diferențiază de fazele anterioare, sunt interesele vizavi de domeniile psihologiei care devin foarte variate, incluzând domenii vaste precum psihologia dezvoltării și școlare, personalității, psihopatologie și finalizând cu domenii cu un puternic accent practic ca psihologia muncii și industrială, domenii mai puțin extinse ca psihologia sporturilor, psihologia reclamei, psihologia juridică, psihologia politică, psihologia economică, psihologia grupurilor mici care atinge o preocupare maximă pe la sfârșitul anilor '90 (Siderencov A.V., 2005) etc.

O tendință din ce în ce mai pronunțată, atât în cadrul psihologiei ruse cât și la nivel mondial, este problema integrării psihologiei. Prin aceasta înțelegându-se tendința de a ajunge la un oarecare consens, în ceea ce privește metodologia, producerea de cunoștințe, unitățile fundamentale ale personalității umane, teorii, etc. Aceasta fiind condiționată și de încercările anterioare de integrare. Exemple de tentative de integrare

sunt așa numitele „teorii integratoare” (teoria atribuirii cauzale, teoria echității și alte teorii care au apărut în psihologia socială și care încercau să își extindă potențialul interpretativ, care ar fi unit toate teoriile și concepțiile din psihologie) care s-au soldat cu eșec. Aceste tentative de integrare dominând în special în jurul anilor '70 - 80. În prezent se propune ideea cauzalității paralele ca și mijloc de rezolvare a problemei psihologiei ca știință. Este de remarcat faptul că aceste curente nu sunt doar impresii personale ale unora, ci o necesitate mai degrabă interioară a psihologiei moderne și a rezultatelor nemulțumitoare a dezvoltării ei după modul confruntativ.

În încercarea de a acoperi cumva cele trei rupturi în sistemul cunoștințelor din psihologie, sunt analizate trei perspective principale de integrare, și anume: perspectiva integrării pe orizontală, verticală și cea pe diagonală. După perspectiva pe orizontală, se are în vedere integrarea teoriilor diferitelor școli și concepții (ex: psihanaliză, behaviorism, cognitivism) în încercarea de a ajunge la un compromis propunându-se, după cum am menționat și anterior, cauzalitatea paralelă. În ceea ce privește perspectiva integrării pe verticală, care în efortul de a explica personalitatea și comportamentul persoanei, propune explicarea psihicului în funcție de diferite niveluri de determinare (exemplu: explicarea comportamentului uman din punct de vedere fiziologic și psihosocial). Referitor la perspectiva integrării pe diagonală a psihologiei, se încearcă reducerea divergențelor dintre psihologia practică în laboratoarele cercetătorilor și cea practică de către psihologii practicieni (în școală, mediu organizațional, etc.). Ceea ce se poate observa este că încercările actuale de a integra teoriile psihologiei pun accent mai degrabă pe recunoașterea reciprocă. Totuși deși în prezent, tentativa de realizare a integrării este superioară celor anterioare, încă mai există divergențe în funcție de diferiți autori care o propun.

În această ordine de idei, S.D. Smirnov (2004) diferențiază orientări ca: indiferența metodologică care nu ar ține cont de metodologie de cercetare și care afirmă că

orice fel de metodologie ar duce la îndepărtarea de ceea ce numesc ei „esență”. După cum spun ei, orice reflecție metodologică ar divaga de la esența problemei. O a doua orientare este rigorismul metodologic care pledează pentru existența unei singure metodologii științifice adevărate. A III-a este numită liberalism metodologic, în acord cu care toate metodele sunt la fel de legitime și la fel de adecvate. Și mai recent se propune pluralismul metodologic care afirmă că teoriile psihologice ar trebui să se recunoască una pe alta și să nu își impună obstacole, lăsând psihologia în situația în care se află la momentul actual. Se pare că o variantă mai acceptabilă ar fi ultima. (S.D.Smirnov, 2004).

În prezent, se poate observa că primul pas spre integrare s-a făcut, și anume o integrare la nivel implicit. În acest sens, o abordare integrativă a persoanei este făcută de către orice psiholog chiar de pe „băncile” facultății unde sunt abordate și integrate toate teoriile, aceasta cu atât mai mult în practicarea acestei profesii, unde orice psiholog practician în procesul de intervenție, diagnoză etc. cercetează toate aspectele de bază a persoanei precum: motivele, cognițiile și comportamentele care apoi sunt integrate într-un profil general pentru înțelegerea persoanei (Iurevici A.V., 2005, Iurevici A.V., 2005, Nepomniașiaia N.I., 2005; Guselițeva M.S., 2005).

De asemenea, ca urmare a efortului depus pentru înțelegerea factorilor de substrat ce au rol în explicarea comportamentului uman, psihologia este tot mai mult relaționată cu științele fiziologiei în înțelegerea persoanei, în special încercând integrarea componentei fiziologice și celei psihologice pentru reducerea „prăpastiei” între fizic și psihic care a existat de-a lungul istoriei, argumentându-se necesitatea integrării fiziologicului și psihologicului, propunându-se metode de cunoaștere a proceselor psihice superioare prin metode fiziologice. (Ciupricova N.I., 2005, Kriceveț A.N. 2005.). Legat de acestea se observă un interes aparte pentru problematica rolului encefalului în dinamica ontogenetică a asimetriei funcționale a creierului în percepția verbală. Autorii ruși sunt în special interesați de relația: învățare versus reorganizarea inter-relațiilor celor două emisfere cerebrale (Ratanova T.A. & Ciupricova N.I. 2004; Ciupricova N.I., 2005; Socolov E.N. 2004; Asenova I.V., 2005). Legat de această, desigur că au existat și anterior astfel de

preocupări în special vizavi de neechivalența funcțională a emisferelor din etapele foarte timpurii ale ontogenezei și rolul acestora în limbaj (Ă.G.Simernițkaia, 1985), totuși, inițial acestor încercări li s-a acordat prea puțină importanță.

Ca urmare a propensiunii spre integrare a curentelor și metodologiei din psihologie se observă o inter-relaționare interdisciplinară a psihologiei și cu alte discipline cum ar fi filosofie, biologie evoluționistă, etc., în explicarea cauzală a anumitor comportamente (Medințev V.A., 2005).

La nivel mai specific, în ceea ce privește tendințelor psihologiei ruse, vom începe cu abordarea domeniului psihologiei școlare și a dezvoltării, care a primit o atenție specială în toate etapele de „ontogeneză” a psihologiei ruse și pe care s-au făcut probabil cele mai multe cercetări. Ceea ce se observă aici este un interes neschimbat vizavi de studierea dezvoltării sferei proceselor cognitive la copii de diferite vârste, problema eșecului școlar. Ca și teme actuale sunt apariția atitudinilor autocritice la copii de vârstă școlară mică unde sunt cercetate aspecte ca divergența dintre sinele ideal și real la sfârșitul claselor primare (Arhireeva T.V., 2005). De asemenea rolul simbolurilor în formarea sferei emoționale la copii de vârstă școlară mică cu probleme de dezvoltare psihică. Se discută formarea simbolisticii, înțelegând ca o structură integrativă incluzând componente ca imaginația, cogniția, și emoțiile, problematica simbolurilor este văzută în contextul problemei de dezvoltare a personalității în general (Asmolov A.G., Țvetkov A.V., 2005). Alte teme de actualitate legate de acest domeniu, ar mai fi: rolul activităților școlare în procesul de înțelegere a ideii (Mosunova L.A., 2005), construirea imaginii și corelația înțelesului „semnului” – „simbolului” și „semnificația” – „idee” (A.V.Narîșkin, 2005).

În cadrul acestei arii a psihologiei, este discutat obiectul psihologului care lucrează în învățământ, și sarcinile psihologiei practice în serviciul elevilor. Astfel, problemele principale din mediul școlar sunt legate de nivelul de instruire al părinților referitor la educația pe care o primește copilul, ca urmare - apare necesitatea unui program pentru educația părinților (V.A.Ivannicov, 2005).

Deși interese în acest sens au existat și anterior - în perioada regimului comunist, totuși atunci era mai studiat doar rolul

educației parentale, care era tratată la nivel mai general. În prezent sunt studiate relațiile copiii-părinți și din perspectiva psihopatologică, adică rolul relației părinte-copil, evenimentelor stresante din familie, ideologiei familiale în dezvoltarea unor tulburări psihice și de personalitate (Pahalian V.Ă., 2005, Holmogorova A.B., Volicova S.V., Polcunova E.V., 2005). În această ordine de idei, se fac cercetări privind rolul adultului în calitate de motivator și de orientare în procesul de dezvoltare a copilului (Obuhova L.F. Korepanova I.A., 2005). Pe larg studiată, este și problematică vârstei școlare mici, problemele apărute în această perioadă, analize comparative a diferitor generații în ceea ce privește judecățile morale la copii de vârstă școlară mică, prevalența sentimentelor de compasiune, simpatie, în comparație cu frica de pedeapsă și diferențe inter-generații (Kravțova M.M., 2005), cercetarea inteligenței sociale la copii (Smirnova E.O. Koșcarova T.A., 2005; Cesnocova O.B., 2005) etc.

Un alt obiect al muncii psihologului din școală sunt pedagogii (care este de altfel secundar, pentru că obiectul principal al psihologului în școală este copilul), unde există tendința pe centrarea determinantilor psihologici ai fenomenului de epuizare și sunt analizați factorii de personalitate ai pedagogilor, precum și ai mediului muncii. Factorii menționați, par a fi printre cauzele principale în stresul emoțional acompaniat de epuizare. Tot în această serie de cercetări sunt studiați factori de personalitate, foarte actuali în ultimul timp, ca: neuroticismul, nivel de autoreglare, climatul psihosocial, organizarea activității pedagogului etc. (Borisova M.V., 2005).

În ceea ce privește predarea psihologiei în școală, este abordată problema diagnosticării motivației de învățare, sunt elaborate chestionare pentru cercetarea tipului de motivație a învățării elevilor pe discipline specifice (Dubrovina I.V., 2005; Dubovițcaia T.D., 2005).

În altă ordine de idei, ca urmare a diversității etnice și culturale din Rusia, preocupările în ceea ce privește particularitățile culturale și etnice rămân în continuare subiecte actuale, mai ales datorită creșterii bruște a infraționalității la începutul anilor '90, comise în special de către grupuri etnice minoritare. Diferențele de abordare, de-a lungul timpului a problemei etnice și de multiculturalitate, se observă la nivel de schimbare a perspectivei tratării acesteia. În

sensul că, dacă în perioada regimului comunist erau tratate aspecte precum: asemănări interculturale, complementaritate inter-etnică etc., în prezent accentul este pus pe studierea particularităților identității etnice și culturale și sunt furnizate soluții pentru o adaptabilitate mai bună a minorităților, ca rezultat sunt create centrele de orientare etnică. Dacă în perioada imediată după căderea regimului comunist, în abordarea acestei probleme psihologii se limitau doar la o simplă teoretizare, mai nou ei adoptă metode etno-funcționale a psihocorecției în scopul prevenirii dezadaptativității minorităților (Suharev a.V., Buhareva S.L., 2005).

Pe fondul accentuării diferențelor existente dintre „clasele” sociale apărute după răsturnarea regimului comunist, au devenit actuale și în Rusia probleme cum ar fi mijloacele financiare ale părinților pentru accesul propriilor copii la un învățământ de calitate sau mai corect spus, în instituții de învățământ mai prestigioase care ar oferi oportunități mai mari de dezvoltare a copiilor. Sunt puse în evidență, în special, aspecte precum nivelul de dezvoltare a intelectului, resurselor adaptative, etc. (Camenscaia V.G., Zvereva S.V., Melnicova I.E., 2005).

De asemenea ca urmare a influenței occidentale în abordarea aspectelor cognitive, se observă o propensiune tot mai accentuată spre cercetarea proceselor cognitive și rolul acestora în adaptabilitatea persoanei. Astfel sunt realizate cercetări asupra: atenției ca un criteriu de evaluare a stării conștiinței și ca și indicator al nivelului de organizare a aparatului psihic, de asemenea, posibilitatea de a utiliza manifestarea atenției pentru diagnosticarea stării generale a psihicului (Ivanovskii M.I., 2005), sau preocupări precum efectele deprivării senzoriale asupra introspecției analitice pe timp scurt (Gordeeva O.V., Finicova G.N., 2005; Kiseleva I.A., 2005, Orlov I.K., 2005).

Legat de psihologia personalității revine în temă dinamica autoactualizării, dar care are nuanțe mai specifice. Sunt abordate caracteristicile de personalitate, modul de adaptare și evoluția acestora în funcție de nivelul de autoactualizare a subiecților (Petrova N.I., 2005). Tot la acest capitol, legat de caracteristicile de personalitate, este discutat rolul pe care îl are în modelarea personalității orientarea spre o profesie anume. Referitor la acestea se fac diferențe dintre studenți din

anul I și cei din an terminal (Iasiucova L.A., 1990; Iogolevici N.I., 2005).

După anii '90', ca rezultat al schimbării sistemului economic de la economia de tip centralizat la economia de piață, a apărut necesitatea cercetării aspectelor practice a profesiei cu scopul orientării școlare și profesionale, selecției de personal, instruirii angajaților, etc.

De exemplu, în cazul selecției de personal sunt riguros elaborate proceduri de selecție, net delimitate pentru anumite profesii. În cadrul acestor cercetări se propun baterii de teste pentru măsurarea particularităților caracteriale ale candidaților, sunt trecute în revistă o varietate de metode de selecție și sunt abordate aptitudinile manageriale și moduri de evaluare a acestora (Mașin V.A., M.N. Mașina, 2005).

De asemenea spre deosebire de anii '80 unde interesul legat de orientarea școlară și profesională se centra în special pe pregătirea pe care școala o poate oferi tinerilor (Cudreanțev T.V., Suharev A.V., 1985; Egorov A.S., Gavrilov V.S., 1985; Șeglova T.M., 1986, Mkrtcian G.M., Ciricova A.E., 1986, etc.), în prezent, autorii sunt interesați și de integrarea tinerilor ce provin din medii defavorizate ale Rusiei, ei preocupându-se în special de adaptarea acestora la schimbările sociale. În acest sens, sunt cercetate deosebirile existente dintre modul de adaptare a celor ce învață și cei ce sunt angajați în câmpul muncii (Odiņov V.F., 2005).

Legat de acest domeniu, sunt abordate și trăsăturile caracteriale care se formează în decursul practicării unei profesii, probleme legate de șomaj, factorii cheie care contribuie la eficiența schimbării organizaționale, satisfacției angajaților datorate liderilor - ca urmare a relațiilor referențiale în grup (Kulaghina E.I. Kornilova T.V., 2005; Mandricova E. Iu., 2005; Ștroo V.A, A.A. Melanina, 2005;).

În cazul psihologiei sănătății ca și preocupări evidente se observă o abordare a unor probleme specifice cu care se confruntă societatea. De exemplu, problema fumătorilor și perceperea sănătății și a bolii în cazul acestora, rolul disonanței cognitive ca mecanism de reprezentare a posibilelor pericole datorate deprinderii de a fuma, reprezentarea sănătății și bolii la tineri, etc. (Bovina I.B., 2005).

Ca urmare a tendinței de emancipare a femeii - accentuată după căderea regimului

comunist, apar tematici de cercetare cum ar fi: diferențele de gen în ceea ce privește sănătatea psihică, unde se discută în special diferențele de sănătate psihică și fizică dintre sexe, precum și dintre reprezentările asupra sănătății psihice în cazul femeilor și bărbaților de-a lungul timpului (Boico O.V., 2005). În această ordine de idei, în ultimul timp apare o preocupare evidentă a psihologilor ruși referitor la modul de reprezentare a femeilor cu stataturi sociale diferite de către ambele sexe, unde este analizat conceptul de feminitate versus androgenitate. (Miniurova S.A., 2005; Sobkin V.S., Abrosimova Z.B., Adamciuc D.V., Baranova E.V., 2005).

În cadrul psihologiei sociale este abordată problema socializării persoanei în contextul schimbărilor condițiilor de viață (Dubrovina I.V., 2005). Pe lângă aceasta, alte tematici importante evidențiate sunt: aptitudinea de a acționa «rațional» în anumite situații ca o condiție de autopercepție (Pasternak N.A., 2005), relațiile generației mai tinere cu cea vârstnică, tematica conflictelor dintre acestea, de asemenea problema atitudinii societății față de persoanele vârstnice (Volcova T.N., 2005). Tot în cadrul acestei arii, apare un interes, foarte actual de altfel, și anume legat de evoluționism versus cultură. Unde se discută rolul evoluției culturii în controlul agresivității generale, această tematică apare ca rezultat al conflictelor internaționale și al progresului tehnologiei mijloacelor de distrugere în masă, unde se ia în considerare o perspectivă antropologică. Se vehiculează ideea că cu cât puterea armelor producțiilor de distrugere crește cu atât sunt necesare mijloace mai perfecționate de reglare culturală și socială pentru protejarea societății sau în termeni evoluționiști pentru supraviețuirea speciei umane. Alte cercetări leagă aspectele sus menționate, de evoluția gândirii și personalității copilului (Nazaretean A.P., 2005; Huhlaev O.E., 2005; Guselițeva M.C., 2005).

Astfel ca și concluzie s-ar putea spune că psihologia rusă din această perioadă urmează curentele care sunt prezente la nivel mondial, și anume tendința spre integrare, în această direcție după cum se afirma anterior, primul pas a fost făcut deja, cel puțin la nivel implicit, cum o poate observa orice psiholog. Puțini psihologi acuma vor mai lua în considerare în practicarea profesiei lor doar anumite aspecte ale personalității (ex : motivație, aspectele cognitive sau comportamentale), sau vor

explica comportamentul unei persoane doar pe aspectele ereditare, fiziologice, neluând în considerare aspectele influenței sociale asupra persoanei, sau în cadrul activității de diagnoză vor folosi doar un anumit tip de metode. De asemenea, se poate observa o tendința de a aborda problemele la un nivel practic încercând să dea soluții specifice în rezolvarea problemelor de orice fel și o propensiune spre anumite domenii, care anterior au fost neglijate. De asemenea unele tematici de cercetare din domenii mai consacrate, au un puternic caracter practic (psihologia muncii și industrială, psihologia școlară și a dezvoltării etc.), altele încă se află în stadiul incipient, fiind analizate la nivel mai degrabă teoretic (ex: psihologia socială evoluționistă). Este adevărat faptul că, aprofundarea unor domenii ale psihologiei - la nivel de realizare de cercetări, cât și apariția interesului față de altele mai noi, este determinat de evoluția economică, istorică și socială. Toate acestea sunt influențate de problemele ce apar la nivel național dar care nu pot face abstracție de tendințele, evenimentele, care se întâmplă la nivel mondial.

Bibliografie

- Arhireeva T.V.(2005) Apariția atitudinilor autocritice la copii de vârstă școlară mică. *Voprosî Psihologhii*, 3, 29-37;
- Asenova I.V. (2005) Dinamica ontogenetică a asimetriei funcționale a creierului în percepția verbală. *Voprosî Psihologhii*, 1, 100-110;
- Asmolov A.G. Țvetkov A.V.(2005) Rolul simbolurilor în formarea sferei emoționale la copii de vârstă școlară mică cu probleme de dezvoltare psihică. *Voprosî Psihologhii*, 1, 19-28;
- Boico O.V. (2005) Aspecte gender a sănătății psihice. *Voprosî Psihologhii*, 1, 110-115;
- Borisova M.V. (2005) Determinanții psihologici ai fenomenului de epuizare la pedagogi. *Voprosî Psihologhii*, 2, 96-104.
- Bovina I.B. (2005), Reprezentări asupra sănătății și bolii la tineri. *Voprosî Psihologhii*, 3, 90-97;
- Camenscaia V.G., Zvereva S.V., Melnicova I.E.,(2005) Caracteristicile psihologice a copiilor din clasele mari în școlile de masă și în școlile gimnaziale. *Voprosî Psihologhii*, 3, 38-52;
- Cesnocova O.B., (2005) Abordarea de vârstă în cercetarea inteligenței sociale la copii. *Voprosî Psihologhii*, 6, 35-45.
- Ciupricova N.I. (2005) Problema psihofiziologică și elaborarea teoriei organizării de către encefalencef al proceselor psihice superioare ale ființei umane în lucrările lui E.I.Boiko și a școlii sale. *Voprosî Psihologhii*, 2, 68-84;
- Cudreanțev T.V., Suharev A.V. (1985) influența particularităților caracterologice asupra dinamicii autodeterminării profesionale. *Voprosî Psihologhii*, 1, 86-94;
- Dubrovina I.V. (2005) Despre predarea psihologiei în școală. *Voprosî Psihologhii*, 6, 46-54;
- Dubrovina I.V. (2005) Problema socializării umane. *Voprosî Psihologhii*, 3, 142-143;
- Dubovițcaia T.D.(2005) Problema diagnosticării motivației de învățare. *Voprosî Psihologhii*, 1, 73-78;
- Egorov A.S., Gavrilov V.S. (1985) perfecționarea orientării psre profesii și alegerii profesiei celor tineri care au profesii de muncitori. *Voprosî Psihologhii*, 1, 81-86;
- Gordeeva O.V., Finicova G.N., (2005) Introspecția analitică și deprivarea senzorială pe timp scurt ca metode de schimbare a stării conștiinței. *Voprosî Psihologhii*, 6, 72-81;
- Guselițeva M.S., (2005) Psihologia culturală și metodologia științelor umaniste. *Voprosî Psihologhii*, 5, 3-18;
- Guselițeva M.S., (2005) Tipuri de orientări metodologice în psihologie. *Voprosî Psihologhii*, 6, 98-103;
- Holmogorova A.B., Volicova S.V., Polcunova E.V., (2005) Factori de familie a depresiei. *Voprosî Psihologhii*, 6, 63-71;
- Huhlaev O.E., (2005) Psihologia supravețuirii în contextual tipologiei istorico-culturale. *Voprosî Psihologhii*, 5, 19-27;
- Ianovskii M.I., (2005) Atenția ca un criteriu de evaluare a stării conștiinței. *Voprosî Psihologhii*, 6, 91-97;
- Iasiucova L.A. (1990) Legătura caracteristicilor psihologice individuale în structura abilităților profesionale. *Voprosî Psihologhii*, 5, 72-81;
- Iogolevici N.I. (2005) Particularități de individualitate la studenții de la menegement. *Voprosî Psihologhii*, 3, 97-107;
- Iurevici A.V. (2005) Integrarea Psihologiei: Realitate sau Utopie. *Voprosî Psihologhii*, 3, 16-28 ;
- Iurevici A.V. (2005) Tradiții de interpretare și parametri ale dezvoltării a psihologiei. *Voprosî Psihologhii*, 5, 119-130;
- V.A.Ivannicov (2005). Sarcinile psihologiei practice în serviciul ajutorării copiilor. *Voprosî Psihologhii*, 1, 51-55;
- Kiseleva Ia (2005).Revoluția cognitivă din punct de vedere istoric (D.J.A.Miller) . *Voprosî Psihologhii*, 6, 104-109;

- Kravțova M.M., (2005) O analiză comparativă a judecăților morale la copii de vârstă școlară mică. *Voprosî Psihologhii*,5, 27-36;
- Kriceveț A.N. (2005) Condiții interne de dezvoltare și problema psihofizică. *Voprosî Psihologhii*, 1, 3-17;
- Mandricova E. Iu. (2005) Particularitățile timpului psihologic al celor ce nu sunt angajați în câmpul muncii. *Voprosî Psihologhii*,6, 54-62;
- Mașin V.A., M.N. Mașina (2005) O procedură de selecție profesională a operatorilor de producerea a tehnologiei înalte. *Voprosî Psihologhii*, 3, 52-56;
- Medințev V.A., (2005) Modelararea dialogului a interacțiunilor psihologice. *Voprosî Psihologhii*,5,50-56;
- Miniurova S.A. (2005) Reprezentarea relațiilor gender în cazul femeilor cu statut social_diferit. *Voprosî Psihologhii*,5, 57-65;
- Mkrtcian G.M., Ciricova A.E.,(1986) Despre orientarea profesională a elevilor din clasele mari. *Voprosî Psihologhii*,3, 91-98; _
- Mosunova L.A.(2005) Citirea literaturii artistice ca un proces de dezvoltarea înțelegerii semantice. *Voprosî Psihologhii*,5, 66-74.
- A.V.Narîșkin (2005) Construirea imaginii omului și corelația înțelegerii „semnului” – „simbolului” și „semnificația” – „idee” , *Voprosî Psihologhii* ,1, 88-99;
- Nazaretean A.P., (2005) Violență și toleranță. O perspectivă antropologică. *Voprosî Psihologhii*,5, 37-50;
- Nepomniașiaia N.I. (2005) O abordare a personalității de ansamblu în cunoașterea umană. *Voprosî Psihologhii*,1,116-125;
- Obuhova L.F. Korepanova I.A. (2005) Zona proximală de dezvoltare: modelul câmp – timp. *Voprosî Psihologhii*,6 ,13-26;
- Odiņov V.F. (2005). Orientarea tineretului rural spre viitor ca factor de stabilitate societății. *Voprosî Psihologhii*, 3, 84-90;
- Orlov I.K. (2005) Formarea experienței intuitive în manevrarea cu sistemele necunoscute. *Voprosî Psihologhii*, 3, 57- 70;
- Pahalian V.Ă. (2005) Psihologia practică a învățământului în Rusia: fără paradoxuri. *Voprosî Psihologhii*,5,75-83;
- Pasternak N.A.(2005). Aptitudinea de acțiune « rațional » ca o condiție de autopercepție. *Voprosî Psihologhii*, 1, 38-44;
- Petrova N.I.(2005) Dinamica autoactualizării la studenții de la profiluri artistice. *Voprosî Psihologhii*, 1, 45-50;
- Ratanova T.A., Ciupricova N.I. (2004) Timpul de reacție ca indicator al abilității discriminative a encefalului, intelectului și aptitudini speciale. *Psihologia proceselor cognitive superioare*,C, 33-56 ;
- Siderencov A.V. (2005) Analiza cercetărilor grupurilor mici în psihologia națională după publicațiile din jurnale „ *Voprosî Psihologhii*, 2, 58-67;
- Siderencov A.V. (2005) Starea psihologiei grupurilor mici peste hotare : tendință și dezvoltarea problemei. *Voprosî Psihologhii*,6,120-130;
- Simernițkaia Ă.G. (1985) Enecefalul uman și procesele psihice în ontogeneză. Moscova;
- Socolov E.N. (2004) Noi tendințe de dezvoltare în psihologie. *Voprosî Psihologhii*,5,87-89;
- Smirnov S.D.(2004) Pluralismul metodologic și obiectul psihologiei. *Obiectul psihologiei* 276-291 ;
- Smirnova E.O. Koșcarova T.A., (2005) Analiza psihologică a plângerilor materne. *Voprosî Psihologhii*,6, 26- 35;
- Sobkin V.S., Abrosimova Z.B., Adamciuc D.V., Baranova E.V., (2005) Particularități de vârstă și gender în ceea ce privește atitudinea față de sport. *Voprosî Psihologhii*,2, 85-96;
- Stepanova M.A., (2005) Trecutul și prezentul în psihologie. *Voprosî Psihologhii*,2, 34-58;
- Șeglova T.M. (1986) Dinamica orientării profesionale-pedagogice a studenților. *Voprosî Psihologhii*, 3, 73-76;
- Ștroo V.A, A.A. Melanina (2005) Relațiile referențiale în grup ca și factor al schimbării organizaționale. *Voprosî Psihologhii*, 3, 70-83;
- Suharev a.V., Buhareva S.L., (2005) Particularități ale identității etnice la adolescenți în centrele orientate etnic. *Voprosî Psihologhii*,6, 82-90.
- Volcova T.N. (2005) Problemele sociale și psihologice ale bătrâneții. *Voprosî Psihologhii*, 2, 118-126.